

стратегічної комунікації, яка є інтеграцією досліджень сприйняття аудиторії та зацікавлених сторін з врахуванням отриманих результатів під час реалізації політики. Також, має бути сформульована проста концепція культурно-ідеологічного розвитку українського суспільства, що дає пояснення мети, заради якої український народ проходить випробування. У новій геополітичній реальності Україна виступає центром політичної, культурної й аксіологічної консолідації західної частини євразійського простору. Найголовнішим інструментом внутрішнього консолідаційного впливу виступають традиційні засади існування української нації, що відкриває шлях до розуміння фундаментальних понять, на яких ґрунтуються інші елементи смислового концепту.

Таким чином, за допомогою визначеного інформаційно-психологічного інструментарію здійснюється екзогенний вплив на психіку і свідомість людей, з метою впровадження і вкорінення у пам'яті необхідних ідеологем, міфів і установок, формування стереотипів поведінки та прийняття рішень, каналізації настроїв, почуттів, волі. Застосування маніпулятивних інформаційних технологій проти України скеровано на погіршення її міжнародного іміджу, зменшення її геополітичної вагомості, спотворення інформаційної й історичної реальності, на дестабілізацію ситуації всередині України з метою впровадження власної політики «керованого хаосу», застосуванням «мови ворожнечі» формувати стереотипи меншовартості та вторинності українців, намагаючись не допустити створення політичної нації в Україні, розширення дискурсу «мовного питання» і поширення розколу серед політичної еліти та українського громадянського суспільства.

Література

1. Ковальський Г. Є. Інформаційна складова протистояння на Сході України // Гібридна війна: in verbo et in grahi / ДонНУ імені Василя Стуса. – Вінниця : 2017. – С. 135–174.
2. Ковальський Г. Є. Конфлікт VS війна: боротьба інформаційних концептів / Г. Є. Ковальський // Гілея. – Випуск 113. – 2016. – С. 274-277.
3. Ковальський Г. Є. Традиціоналістський конструкт українського соціуму [монографія] / Г. Є. Ковальський. – Донецьк-Вінниця: ДонНУ, 2015. – 147 с.

УДК 396

РОЛЬ ЖІНКИ У ФОРМУВАННІ МІЖКУЛЬТУРНОГО ДІАЛОГУ. ДОСВІД АМЕРИКАНСЬКОГО ФРОНТИРУ

М. В. Колінко

Історія американського фронтиру є важливим і повчальним прикладом процесу міжкультурної взаємодії: від конфлікту до культурного визнання і розуміння. Типовим прикладом гендерних фронтірних студій є роботи американського професора історії Гленди Райлі. Наприклад, її книга «Забираючи землю, ламаючи землю: жінки колонізують американський Захід і Кенію» [2] досліджує життя жінок колоністів на американському і кенійському фронтірі, щоб продемонструвати важливість статі і раси в формуванні прикордонного жіночого досвіду. Роль жінки на фронтірі значно відрізнялася від ролі чоловіка. Тим часом, їх вплив на місцеву культуру розглядається як більш активний. У міжкультурному діалозі між світом переселенців і світом індіанців жінка виступала культурним транслятором. Дослідження Г. Райлі показують чудові паралелі: на обох кордонах білі жінки були активними агентами колоніальних захоплень. Вони вірили в необхідність нав'язувати свою культуру корінним народам,

щоб домогтися «цивілізації». На її думку, чоловіки закріпачували тіло корінного населення фронтиру, а жінки «колонізували розум» [2, р. 13]. Силу жіночого впливу вона пояснює більш тісними контактами жінок з місцевим населенням. Саме жінки відповідали «за впровадження манер, одягу, мови, їжі, матеріальних цінностей, і разом з цим, вірувань і прагнень. В публічній сфері жінки-місіонери, вчителі, медичні працівники вчили аборигенів рудиментарним зачаткам цивілізації білих. У будинку і на фермі білі матері на рівні повсякденності формували у аборигенів ідеали білих» [2, р. 14].

Посередницька функція жінок в міжкультурному діалозі набувала великого значення в силу тієї обставини, що жінка не була носієм моделі домінування, характерної для чоловіків. Початкове упередження проти індіанців змушувало жінок з побоюванням ставитися до місцевого населення. Деякі переселенки носили з собою ціанід на випадок нападу індіанців і захоплення в полон. Однак це не можна назвати типовою поведінкою. Необхідність виживання штовхала жінок на уникнення небезпек і згладжування конфліктів. Вони схильні «домовлятися, обмінюватися товарами або послугами, а не наказувати, домінувати або воювати» [1, с. 115]. Звичайно, фронтирна історія повна прикладів агресивності і войовничості з обох сторін, але більш поширеним було прагнення до розуміння Іншого і створення міжкультурних контактів.

Дружини в міжрасових шлюбах також відігравали значну роль в трансляції культурної своєрідності народів фронтира. Вони інтерпретували чужу культуру, підлаштовуючи її під моделі рідної культури. Як носії одночасно двох культур, вони адаптували їх одну до одної. Американські дослідниці (Ellinghaus K., Kirk Van S., Riley G.) зробили висновок, що статус жінки залежав від її доступу до ресурсів: економічних, соціальних, символічних (сакральних) і т.п. Тому становище жінки на фронтірі змінювалося в залежності від багатьох обставин. Фронтір надавав жінці додаткові можливості для свобод і самореалізації. В Америці просування Трансаппалачського фронтира давало чоловікам і жінкам додаткові землеволодіння, а отже, – економічну свободу. Дикий Захід руйнував традиційні підвалини і трансформувалася суспільна свідомість.

Ролі, пропоновані жінці на американському фронтірі, були традиційними: прачка, співачка, повія. Потреби місіонерської діяльності привели до придбання жінками професій вчительки і медсестри. Швидше винятком, ніж правилом була гендерна трансформація, яка дозволяла жінкам досягти успіху і поліпшити добробут. Конфронтаційні форми культурної взаємодії на етапі активного фронтира змушували індіанських та європейських жінок виконувати не властиві їм ролі: воїна, мисливця, скаута. Багато з них в цей складний період продовжують виконувати роль медіаторів і посередників між ворожими світами. Життя на фронтірі вимагало від жінок більшої участі в громадській діяльності. Це стимулювало їх соціальну і економічну активність і створювало нові умови розвитку американського суспільства.

Культурологічний аналіз жіночої поведінки на фронтірі привів до виявлення культурних особливостей і відмінностей гендерного характеру на різних етапах фронтиру. На кожному етапі переважали різні моделі жіночого культуртрегерства і медіаторства. Передфронтір пропонує своєрідним еталоном міжкультурних відносин змішані шлюби і жінка несе в іншу культуру знання про традиції зовнішньої поведінки, приготування їжі, виховання дітей. Основним учасником межгендерного діалогу тут є індіанська жінка. Активна фаза фронтиру, що характеризується войовничим втручанням і агресією, вимагає від жінки чоловічої моделі поведінки. Із закінченням військових дій цей поведінковий патерн перестав бути затребуваним. До того ж важливого значення набувають ролі дипломатів і миротворців, які виконують як індіанські жінки, так і європейські переселенки. Ці ролі не завжди позитивно сприймалися обома культурами і вимагали великої мужності. Постфронтирними соціальними ролями жінок стали ролі вчителя, письменника, політика, лікаря. І в цей

період суспільство не завжди надає жінкам необхідний ступінь свободи, тому боротьба за свої права виражається в тому числі і у відстоюванні права на «чоловічі» професії.

Біографії жінок американського фронтиру показують їх активну здатність адаптуватися до суворих умов життя, шукати нові способи виживання, навіть шляхом виконання неприйнятних їм традиційних гендерних функцій. Хоча вони і є культурно маргінальною групою фронтиру, їх трансгресивна здатність вийти за традиційні моделі поведінки знайшла своє визнання в історії і громадському дискурсі. Жінка, орієнтована на дім і виживання в чоловічому суспільстві, засвоювала більш гнучку систему відносин і переносила цю матрицю на міжкультурну комунікацію.

Література

1. Якушенкова О. С. Женщина на американском фронтире / О. С. Якушенкова. – Астрахань: АГУ, 2012. – 215 с.

2. Riley G. Taking Land, Breaking Land: Women colonizing the American West and Kenya. – Albuquerque: University of New Mexico Press, 2003. – 372 p.

УДК 1(091):168

ПРОБЛЕМА «НАУКОВОГО СВІТОГЛЯДУ» В ПОЛЕМІЦІ А. ДЕБОРИНА З В. ВЕРНАДСЬКИМ

В. Ю. Попов

Формування та популяризація поняття «світогляд (мировоззрение)», з наданням йому предиката «науковий» в радянській філософії відбувається під час філософської дискусії 20-х – початку 30-х років між так званими «механістами» (або «механіцистами») та «діалектиками». Вже в 1924 році, після відправки «філософського пароплаву» здобувши ідеологічну монополію, радянська філософська спільнота була втягнута у гостру дискусію, що розколола табір марксистів на дві непримиренні групи. Сторони не соромилися у засобах, звинувачуючи один одного в ідеалізмі, ліквідаторстві, схоластики, еkleктизмі, антимарксизмі, філософській безпорадності і т. под.; відсутність наукових аргументів компенсувалося бруталністю епітетів, звинуваченнями у ревізіонізмі і ліквідаторстві, екстремістським фанатизмом у проведенні своєї позиції, причому будь-яка інша позиція трактувалася при цьому як політична опозиція.

Поняття «світогляд» відіграло чималу роль в цій дискусії. Лідер «діалектиків» Абрам Деборін, безпосередній учень Г. Плеханова, широко вживав цей термін в сенсі особистих філософських переконань. Наприклад, в 1923 році ним була написана книга «Людвиг Фейербах. Личность и мировоззрение». Втім, і його опонентка Любов Аксельрод ще в 1902 році за кордоном захистила дисертацію «Tolstois Weltanschauung und ihre Entwicklung» та згодом написала статтю «К вопросу о мировоззрении Щедрина» (1932). Втім, суперечка йшла не про особливості світогляду певних особистостей (хоча певне місце в ній зайняла полеміка з приводу особистості та національної ідентичності Спінози), а про подальший вектор розвитку філософського світогляду – до науки чи до політичної ідеології.

В цьому сенсі велике значення має побічна гілка цієї дискусії, а саме полеміка А. Деборіна з В. Вернадським, що відбулася в 1928–1933 роках. Формальним приводом до неї була особиста образа нанесена В. Вернадським А. Деборіну в «Записці про вибір члена Академії за відділом філософських наук» (1928). В ній Вернадський, що лише в 1926 році за особистим запрошенням наркомату освіти повернувся з Сорбони,